

16 «ΣΟΦΟΙ» ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΤΑΘΕΤΟΥΝ ΣΤΗΝ «R» ΤΙΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΑ ΧΡΟΝΙΑ

Ευκαιρίες και παγίδες για το 2024

► **«Η ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗΣ** βαθμίδας μετά από 12 χρόνια, οι μεταρρυθμίσεις, η απορρόφηση των κονδυλίων από το Ταμείο Ανάκαμψης και το ΕΣΠΑ, αλλά και οι επενδύσεις σε δυναμικούς κλάδους, όπως είναι ο τουρισμός, η βιομηχανία και ο πρωτογενής τομέας, διατηρούν τη χώρα μας σε τροχιά ισχυρής ανάπτυξης», λένε στην «R» κορυφαίοι καθηγητές Οικονομικών και εκπρόσωποι της αγοράς

► **ΠΟΙΕΣ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ** αλλαγές προτείνουν, έτσι ώστε να ενισχυθεί η παραγωγική δυναμική των επιχειρήσεων και να θωρακιστεί η οικονομία από εξωτερικές αναταράξεις

ΓΡΑΦΟΥΝ ΟΙ: Αλέξανδρος Βασιλικός, Νίκος Βέττας, Λευτέρης Θαλασσινός, Αλέξανδρος Θάνος, Σταύρος Καφούνης, Βασιίλης Κορκίδης, Σοφία Κουνενάκη-Εφραιμογλου, Παναγιώτης Λιαργκόβας, Ναπολέων Μαραβέγιας, Γιάννης Μασούτης, Δημήτρης Παπαλεξόπουλος, Παναγιώτης Πετράκης, Χριστίνα Σακελλαρίδη, Λουκία Σαράντη, Παναγιώτης Σχίζας, Ιωάννης Χαλικιάς

2, REAL MONEY

**EuKairies kai pagides
για το 2024**

Καθηγητές Οικονομικών και εκπρόσωποι
της αγοράς καταθέτουν στην «R»
τις προβλέψεις τους για τη νέα χρονιά

 ΣΕΛ. 6-9, 15

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Παρεμβάσεις

Οι ελληνικές εξαγωγές μπορούν να πάνε ακόμη πιο ψηλά

© Χριστίνα Σακελλαρίδου
Πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγέων

■ **ΙΣΧΥΡΟ ΧΑΡΤΙ** αποτελούν οι εξαγωγές, οι οποίες μαζί με τον τουρισμό, συνιστούν τις δύο ατμοσφαιρικές ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Δύο κλάδοι που διαχρονικά τροφοδοτούν και στηρίζουν τα δημόσια ταμεία με πολύτιμο συνάλλαγμα, ενώ συντηρούν χιλιάδες θέσεις εργασίας. Οι εξαγωγές, παρά την επιβράδυνση που παρουσιάζουν λόγω της ραγδαίας επιδείνωσης του κλίματος στο εξωτερικό, διατηρούν τη δυναμική τους. Και, με την κατάλληλη στήριξη, μπορούν να πάνε

ακόμη πιο ψηλά. Σε καμία περίπτωση, ωστόσο, δεν επιτρέπεται εφησυχασμός. Ειδικά όταν βαδίζουμε σε ένα τοπίο που δεν θα ήταν υπερβολικό αν το χαρακτηρίζαμε... κινούμενη άμμο. Τίποτα δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένο. Αντίθετα, χρειάζεται να βρισκόμαστε σε διαρκή εγρήγορση. Τα καλοκαίρια λόγια που ακούγονται από τα πλέον επίσημα χείλη ξένων αξιωματούχων θα πρέπει να λειτουργούν ως κίνητρο για περαιτέρω βελτίωση. Γι' αυτό και χρειάζεται να συνεχιστεί ο δρόμος των μεταρρυθμίσεων. Είναι μονόδρομος η άρση των όποιων εμποδίων που εξακολουθούν να υπάρχουν στην υγιή επιχειρηματικότητα. Ο εκσυγχρονισμός και η εξάλειψη της δαιδαλώδους γραφειοκρατίας στο Δημόσιο χρειάζεται να τεθούν στον πυρήνα των πολιτικών που χαράσσει η κεντρική διοίκηση, ενώ ιδιαίτερο βάρος πρέπει να δοθεί στην ανασυγκρότηση της εγχώριας παραγωγής. Σαφέστατα και γίνονται προσπάθειες για την τόνωση των παραγωγικών μονάδων. Ωστόσο, είναι ανάγκη να ενισχυθούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να παράγουν διεθνώς ανταγωνιστικά προϊόντα, ικανά να σταθούν εμάς στα ράφια των ξένων σούπερ μάρκετ και όχι μόνο. Οφείλουμε να κλείσουμε όσο μπορούμε το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο. Αυτή ήταν άλλωστε η «αχιλλεύς πτέρνα» μας και ο βασικός λόγος που «μπήκαμε στα μνημόνια». Η οικοδόμηση μιας ισχυρής και ανθεκτικής οικονομίας περνά μέσα από την τόνωση της εγχώριας παραγωγής.

Καθηγητές Οικονομικών και εκπρόσωποι της αγοράς αρθρογραφούν στην «R». Οι ευκαιρίες και οι παγίδες της νέας χρονιάς για τον τουρισμό, τη βιομηχανία, το εμπόριο, τον πρωτογενή τομέα και τις εξαγωγές

Του **ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΡΙΣΤΟΥΛΙΑ**
d.christoulias@realnews.gr

Η διατήρηση αλλά και η περαιτέρω ανάπτυξη της οικονομίας αποτελούν το μεγάλο «στοίχημα» για το 2024. Η ελληνική οικονομία κατέγραψε σημαντική πρόοδο το 2023 και μπορεί να αναπτυχθεί ακόμη περισσότερο τη νέα χρονιά. Δεκατέσσερις καθηγητές Οικονομικών και εκπρόσωποι της αγοράς καταθέτουν τις απόψεις τους στη Realnews για τις προοπτικές της, τονίζοντας, μεταξύ άλλων, ότι «τίποτα δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένο και σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να υπάρξει εφησυχασμός». Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της οικονομίας τη νέα χρονιά θα διαδραματίσουν η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας μετά από 12 χρόνια, οι μεταρρυθμίσεις, η απορρόφηση των κονδυλίων από το Ταμείο Ανάκαμψης και το ΕΣΠΑ, αλλά και οι επενδύσεις σε δυναμικούς κλάδους, όπως είναι ο τουρισμός, η βιομηχανία και ο πρωτογενής τομέας. Επίσης, σημειώνεται ότι τόσο η οικονομία όσο και οι επιχειρήσεις θα πρέπει να αποκτήσουν μεγαλύτερη ανθεκτικότητα σε κρίσεις και εξωτερικές αναταράξεις.

© **Νίκος Βέτσας**
Γενικός Διευθυντής IOBE,
καθηγητής Οικονομικού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Νέο έτος ελπίδων και προκλήσεων

■ **ΑΝΑΚΑΜΠΤΟΝΤΑΣ** όχι μόνο από τις πηγές της πανδημίας, αλλά και από αυτές της βαθιάς κρίσης χρέους και της μεγάλης ύφεσης, η ελληνική οικονομία βαδίζει σε θετικό μονοπάτι. Θα είναι αυτή η αρχή μιας ισχυρής ανάπτυξης, ώστε να ξεφύγει επιτέλους η χώρα από τις τελευταίες θέσεις των ευρωπαϊκών κατατάξεων και να υπάρξει σημαντική αύξηση της ευημερίας των πολιτών; Ή μήπως μπορεί να ξανακλιθεί η οικονομία σε περιοχά κινδύνου, λόγω εξωτερικών διαταραχών ή εσωτερικών αδυναμιών; Δεδομένου του παρελθόντος, ούτε οι εξωτερικοί κίνδυνοι ούτε οι δομικές αδυναμίες επιτρέπεται να αγνοηθούν. Αλλωστε, συνδέονται μεταξύ τους σε δύο επίπεδα. Το πρώτο αφορά τη δημοσιονομική ισορροπία. Καθώς σταδιακά η εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους θα γίνεται μια πιο σημαντική έγνοια, εφόσον θα εξαντλείται η περίοδος χάριτος και τα επιτόκια θα αυξάνονται διεθνώς, είναι κρίσιμο, όσον αφορά τα έσοδα και τις δαπάνες, να υπάρχει αποτελεσματικός μεσοπρόθεσμος σχεδιασμός. Έτσι, το δημόσιο ταμείο είναι κρίσιμο να υποστηρίξει νέες προτεραιότητες, συμπεριλαμβανομένης της νέας ανάγκης στα συστήματα Παιδείας και Υγείας, ενώ θα δημιουργούνται μικρά αλλά σταθερά πρωτογενή πλεονάσματα. Ειδικότερα, το Ταμείο Ανάκαμψης είναι αναγκαίο να χρησιμοποιείται ως ένα στρατηγικό εργαλείο μετασχηματισμού και να μην γίνει ευκαιρία κάλυψης πρόσκαιρων αδυναμιών. Το δεύτερο επίπεδο αφορά την παραγωγή στη χώρα. Η ανεργία μειώνεται, οι επενδύσεις αυξάνονται, η χρηματοδότηση αποκτά σταθερότερα χαρακτηριστικά και πολλές επιχειρήσεις είναι ισχυρότερες από παλαιότερα. Το ουσιαστικό, σε βαθμό υπαρκτής σημασίας, ερώτημα όμως για την οικονομία μας είναι αν και πώς στρέφεται η παραγωγή σε δραστηριότητες υψηλής αξίας. Αυτή είναι και η αναγκαία εξέλιξη που θα προσελκύει και νέο φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο. Καθώς μέσα στους κινδύνους υπάρχει η βεβαιότητα ελπίδας μιας γενικά θετικής χρονιάς για την οικονομία μας, η ευκαιρία να μπου οι βάσεις γι' αυτή τη στρόφιξη δεν θα πρέπει να πάει χαμένη.

Τα «στοιχήματα» των επιχειρήσεων

■ **ΠΑΡΑ** τις αβεβαιότητες που σχετίζονται με τις γεωπολιτικές εξελίξεις, την πορεία των επιτοκίων και τις συνθήκες επιβράδυνσης στην ευρωζώνη, το 2024 μπορεί να είναι μία ακόμη καλή χρονιά για την ελληνική οικονομία. Σύμφωνα με τις πρόσφατες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο ρυθμός ανάπτυξης του ελληνικού ΑΕΠ θα συνεχίσει να είναι υψηλότερος του μέσου όρου της ευρωζώνης μέχρι και το 2025, με κινητήριο δύναμη τις επενδύσεις και την αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης. Η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας ενισχύει

© **Σοφία Κουνενάκη**
-Εφραίμογλου
Πρόεδρος του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών

αυτή τη δυναμική, βελτιώνοντας τις συνθήκες χρηματοδότησης του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και διευρύνοντας τις δυνατότητες για την προσέλκυση περισσότερων επενδύσεων. Σε αυτό το περιβάλλον, οι ελληνικές επιχειρήσεις καλούνται το 2024 να διατηρήσουν την ανθεκτικότητά τους και να επιταχύνουν τον βηματισμό τους. Καλούνται να αξιοποιήσουν νέες ευκαιρίες και εργαλεία, προκειμένου να αναβαθμίσουν την παραγωγικότητά τους, να ενισχύσουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητά τους, να επιταχύ-

νουν τον πράσινο και ψηφιακό τους μετασχηματισμό. Ο επιχειρηματικός κόσμος αναγνωρίζει την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια. Ζητά, ωστόσο, να προχωρήσουν ακόμη ταχύτερα και πιο αποφασιστικά οι μεγάλες διαρθρωτικές αλλαγές, ώστε η Ελλάδα να απαγκιστρωθεί από χρόνιες παθογένειες, που εμποδίζουν μέχρι σήμερα το κράτος, τους θεσμούς, τις αγορές και τις επιχειρήσεις να λειτουργήσουν με διαφάνεια και αποτελεσματικότητα. Ζητά τη δια-

ατήρηση πολιτικών φιλικών προς την επιχειρηματικότητα, την καινοτομία, την εξωστρέφεια. Η πρόκληση για την ελληνική οικονομία τη χρονιά που ξεκινά είναι να συνεχίσει να κινείται θετικά σε ένα αρνητικό περιβάλλον. Να παραμείνει σε τροχιά μετασχηματισμού, ποιοτικής και βιώσιμης ανάπτυξης. Μπορούμε να ανταποκριθούμε, με ακόμη πιο τολμηρή μεταρρυθμιστική στζέντα και πολιτικές που απελευθερώνουν τις παραγωγικές και δημιουργικές δυνάμεις του τόπου.

Οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας το 2024

Βιομηχανία: Θετικές προοπτικές, παρά τις προκλήσεις

■ **Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ** βρίσκεται σε τροχιά ανάπτυξης. Το πιστοποιούν οι δείκτες των τελευταίων ετών, αλλά και το αυξανόμενο αποτύπωμα της βιομηχανίας στις επενδύσεις, στις εξαγωγές και στις θέσεις εργασίας. Η βελτίωση σε ορισμένες περιπτώσεις είναι εντυπωσιακή. Είναι όμως διατηρήσιμη μεσοπρόθεσμα; Με μια λέξη, ναι. Αλλά ο δρόμος είναι ανηφορικός.

Το ύψος και η έλλειψη προβλεψιμότητας των τιμών ενέργειας συνεπάγονται υπαρκτούς κινδύνους για τις ενεργοβόρες επιχειρήσεις όλων των κλάδων. Η νέα ύφεση στην Ευρώπη φρενάρει τις εξαγωγές. Η εθνική μας υστέρηση σε καινοτομία και ψηφιακό μετασχηματισμό ενέχει κινδύνους. Οι γεωπολιτικές συνθήκες δεν εμπνέουν σιγουριά.

© Δημήτρης Παπααλεξόπουλος
Πρόεδρος του Δ.Σ. του ΣΕΒ

Παρ' όλα αυτά, η βιομηχανία μπορεί να αυξήσει ακόμα περισσότερο τη συνεισφορά της στο ΑΕΠ. Από το 10%, που ήταν πρόσφατα, στο 15% μέχρι το 2030. Δημιουργώντας παράλληλα ακόμα περισσότερες καλοπληρωμένες θέσεις εργασίας, βελτιώνοντας το εμπορικό ισοζύγιο και επενδύοντας στους ανθρώπους και στην τεχνολογία.

Σε αυτή την κατεύθυνση υποστηρικτικά λειτουργούν η αναπτυξιακή ορμή της οικονομίας, η βελτίωση της εικόνας της χώρας μας διεθνώς, η πράσινη μετάβαση, η διαθεσιμότητα χρηματοδοτικών πόρων, οι μεταρρυθμίσεις που συνεχίζονται. Περιθώρια εφρασακισμού, όμως, δεν υπάρχουν. Οι τεχνολογικές εξελίξεις καλπάζουν, οι ανταγωνιστές μας επενδύουν και αυτοί μαζί, δεν μένουν στάσιμοι. Χρειάζεται να επιταχύνουμε τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Όμως, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, παρά τις δυσκολίες, κινούμαστε προς τη σωστή κατεύθυνση.

© Βασίλης Κορκίδης
Πρόεδρος του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πειραιώς

Οι επενδύσεις «κλειδί» για την ανάπτυξη

■ **ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ** της ελληνικής οικονομίας για το 2024 είναι εξαιρετικά ευοίωνες, παρόλο που μαινούνται οι πληθωριστικές πιέσεις, τα επίπονα συνεχίζουν να βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα και οι πόλεμοι στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή συνεχίζονται. Ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τη συνέχιση των μεταρρυθμίσεων, την απορρόφηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων του Ταμείου Ανάκαμψης, τη μείωση της γραφειοκρατίας και της ανεργίας και, φυσικά, από την αύξηση των επενδύσεων. Το «κλειδί», όμως, για τη βιώσιμη και διαρκή ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας είναι οι επενδύσεις, τόσο από Έλληνες όσο και από ξένους επιχειρηματίες, μικρούς, μεσαίους αλλά και μεγάλους. Επενδύσεις στον πρωτογενή τομέα, στη μεταποίηση και στη βιομηχανία, στη ναυτιλία, στο εμπόριο, αλλά και σε άλλους δυναμικούς κλάδους της εγχώριας αγοράς, αποτελούν τη βασική προϋπόθεση για να συνεχίσει η ελληνική οικονομία να αναπτύσσεται, να παράγει πλεονάσματα και κυρίως να αυξάνονται τα εισοδήματα των εργαζομένων. Οι ελληνικές επιχειρήσεις, από την πλευρά τους, θα συνεχίζουν να επενδύουν, να καινοτομούν, να γίνονται όλο και περισσότερο πιο εξωστρεφείς, να προσφέρουν σύγχρονες υπηρεσίες με τη βοήθεια και της τεχνολογίας, έχοντας πάντα στο επίκεντρο της στρατηγικής τους τους εργαζομένους και, φυσικά, τους καταναλωτές. Ως επιχειρηματίες είμαστε πάντα αισιόδοξοι ότι οι ημέρες που θα έρθουν θα είναι καλύτερες από αυτές που μπαίνουν στο χρονοντούλαπο της ιστορίας για όλους. Ωστόσο, σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται εφρασακισμός και φυσικά επ' ουδενί δεν θα πρέπει να γίνουν τα λάθη του παρελθόντος. Η Ελλάδα έχει μια μεγάλη ευκαιρία να πρωταγωνιστήσει τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Και αυτή η ευκαιρία δεν θα πρέπει να χαθεί.

Μονόδρομος η ενίσχυση της περιφερειακής βιομηχανίας

■ **ΣΗΜΕΡΑ**, η ελληνική βιομηχανία δημιουργεί το 9% του ΑΕΠ της χώρας, συμβάλλει στο 85% της αξίας των εξαγωγών αγαθών, εισφέρει με ποσοστό 40% στις συνολικές εξαγωγές, ενώ καταβάλλει επίσης το 41% του συνολικού φόρου εισοδήματος των νομικών προσώπων και το 12% των αμοιβών των εργαζομένων στην Ελλάδα. Αυτά τα αντικειμενικά δεδομένα δημιουργούν μια ξεκάθαρη εικόνα: η βιομηχανία στηρίζει σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη, αλλά και την κοινωνική συνοχή της χώρας. Στον ΣΒΕ είναι πεπεισμένοι ότι μπορούμε να προσφέρουμε ακόμα περισσότερα. Πιστεύουμε στις θετικές προοπτικές της ελληνικής βιομηχανίας για το 2024, αλλά και για τα επόμενα χρόνια, αρκεί να υποστηριχθεί με έμπρακτο τρόπο. Δηλαδή, η κυβέρνηση να συνεχίσει αποφασιστικά το μεταρρυθμιστικό της έργο, το οποίο θα εισφέρει θετικά σε κρίσιμους για τις επιχειρήσεις μας τομείς, όπως είναι η δημιουργία ακόμη φιλικότερου περιβάλλοντος για επενδύσεις, η απλοποίηση του ρυθμιστικού πλαισίου για την επιχειρηματικότητα και, κυρίως, η επιτάχυνση των διαδικασιών απονομής δικαιοσύνης. Πρέπει να δούμε εντακτά μαζί με την πολιτεία για την εξεύρεση και την εκπαίδευση του κατάλληλου προσωπικού

© Λουκία Ζαράντινι
Πρόεδρος του Συνδέσμου Βιομηχανιών Ελλάδας

και ειδικότερα των τεχνικών επαγγελματιών. Επίσης να βοηθήσουμε τις επιχειρήσεις στη χώρα μας για την παραγωγή τεχνολογίας και τη μείωση του τεχνολογικού χάσματος και να τις προστατεύσουμε από τις μεγάλες διακυμάνσεις του κόστους ενέργειας και του υψηλού κόστους δανεισμού. Επιπλέον, η δημιουργία θετικών προοπτικών για τη βιομηχανία αποτελεί ικανή και αναγκαία συνθήκη στην προσπάθεια της χώρας για την άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων. Η μέγλη διαχρονικών στοιχείων, όπως το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το ποσοστό ανεργίας, οι δείκτες καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας των περιφερειακών, αποδεικνύει ότι τώρα οι περιφερειακές ανισότητες συνεχώς διευρύνονται. Αυτή η πορεία μπορεί και πρέπει να αντιστραφεί. Η ενίσχυση της περιφερειακής βιομηχανίας είναι μονόδρομος, τόσο για την περιφερειακή σύγκλιση όσο και για την κοινωνική ευμερεια. Όσο περισσότερα βήματα προόδου κάνει η Ελλάδα προς αυτές τις κατευθύνσεις μέσα στο 2024, τόσο περισσότερα μπορεί να προσφέρει με τη σειρά της και η βιομηχανία στην πατρίδα μας και ειδικά στη νέα γενιά.

συνέχεια στη σελ. 8

Επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ της οικονομίας, το 2024 αναμένεται να είναι ένα καλύτερο έτος από το 2023. Δεν φαίνεται στον ορίζοντα κάποια άμεση κρίση και η οικονομία έχει σταθεροποιηθεί. Η πρόβλεψη του Προϋπολογισμού για τον ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας το 2024 ανέρχεται σε 2,9%. Βάσει αυτής, το πραγματικό ΑΕΠ του 2024 αναμένεται να ανέλθει στο μεγαλύτερο ύψος της περιόδου μετά το 2010 (υπερβαίνοντας τα 200 δις. ευρώ σε σταθερές τιμές). Σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ε.Ε., ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας το 2024 αναμένεται να αποκλίει προς τα πάνω κατά 1,7 ποσοστιαίες μονάδες, διατηρώντας σχεδόν εξ ολοκλήρου το μέγεθος της αντίστοιχης θετικής απόκλισης που

εκπνέει σήμερα για το 2023 (1,8%). Το 2024 θα είναι έτος-σταθμός για τα δημόσια οικονομικά, καθώς προβλέπονται σημαντική επιστροφή σε πρωτογενές αποτέλεσμα 2,1% του ΑΕΠ, από 1,1% του ΑΕΠ το 2023, και μια σημαντική αποκλιμάκωση του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ. Εξαίτιας κυρίως της ανάπτυξης αναμένεται να αποκλιμακωθεί από το 172,6% του ΑΕΠ το 2022 σε 160,3% το 2023 και σε 152,3% το 2024. Η χώρα έχει εισέλθει πλέον σε έναν ενάρετο κύκλο μείωσης του χρέους και οικονομικής ανάπτυξης. Το μεγάλο ζητούμενο είναι η μετατροπή της τρέχουσας οικονομικής ανάκαμψης σε βιώσιμους ρυθμούς ανάπτυξης. Ο μόνος τρόπος για να γίνει αυτό είναι η επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων.

© **Παναγιώτης Λιαργκόβας**
Πρόεδρος του ΚΕΠΕ και του Εθνικού Συμβουλίου Παραγωγικότητας, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Συνεχίζεται ο δυναμισμός της ελληνικής οικονομίας

ΟΛΕΣ ΟΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ συγκλίνουν στο ότι η αύξηση του ΑΕΠ στη χώρα μας το 2024 θα κυμανθεί μεταξύ 2,4% και 2,9%, έναντι 0,8% έως 1% που είναι ο μέσος όρος της ευρωζώνης. Το σημαντικότερο είναι ότι αυτό δεν θα είναι αποτέλεσμα αυξημένης κατανάλωσης (εκτιμάται μείωση της κατανάλωσης σε σχέση με το 2023 στο 1,3%), αλλά αυξημένων επενδύσεων κατά 15%. Αυτές οι επιδόσεις θα συνυπάρχουν με πολύ χαμηλό δημοσιονομικό έλλειμμα και πρωτογενές πλεόνασμα 2,1% του ΑΕΠ, ενώ ο πληθωρισμός και η ανεργία εκτιμάται ότι θα μειωθούν στο 2,6% και 9,6% αντιστοίχως. Το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών δεν θα ξεπεράσει το 5%-6% του ΑΕΠ, καθώς αναμένεται αύξηση των εξαγωγών προϊόντων και ακόμα μεγαλύτερη αύξηση των υπηρεσιών, με πρώτες τις τουριστικές υπηρεσίες.

Αυτές οι προβλέψεις είναι δύσκολο να αμφισβητηθούν, καθώς οι αντίστοιχες προβλέψεις την ίδια εποχή πέρυσι το 2022 για το 2023 σχεδόν όλες επαληθεύτηκαν και μερικές ξεπεράστηκαν, όπως η αύξηση του ΑΕΠ, που έφτασε στο 2,4%, ενώ προβλεπόταν αύξηση 1,6%.

Συνεπώς, οι προσδοκίες για το 2024 μπορούν να θεωρηθούν βάσιμες και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο η σημερινή κυβέρνηση νομοθετεί αυξήσεις στους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων (10%), στις συντάξεις και στον κατώτατο μισθό, χωρίς να ανησυχεί για οποιαδήποτε δημοσιονομική υπέρβαση.

Εξάλλου, η πρόσφατη απόφαση του Εcοfin για εξαιρέση των αμυντικών δαπανών από την υπέρβαση του ορίου δαπανών αφήνει περιθώρια ώστε η χώρα μας να συνεχίσει το εξοπλιστικό της πρόγραμμα. Όσον αφορά το ζήτημα του εξωτερικού χρέους, η Ελλάδα, χάρη στις αναπτυξιακές της επιδόσεις, επιτυχάνει σημαντική μείωση ως ποσοστού του ως προς το ΑΕΠ (από 204% ΑΕΠ το 2020, έφτασε στο 161% ΑΕΠ το 2023, με τάση μείωσης τα επόμενα χρόνια). Επίσης, η μείωση του χρέους σε απόλυτους όρους, μετά την πρόσφατη απόφαση στην Ε.Ε., γίνεται περισσότερο επιφανής -δεν θα είναι πλέον το 1/20 ετήσιος του υπερβάλλοντος 60% του χρέους, αλλά μόνο το 1%-έτσι ώστε να μην τίθεται σε κίνδυνο η αναπτυξιακή προοπτική των υπερχρεωμένων χωρών-μελών.

Ακόμη, με τη συνδρομή του Ταμείου Ανάκαμψης, αναμένεται σταδιακή κάλυψη του επενδυτικού κενού σε σχέση με τον μ.ό. της Ε.Ε., μέσω της αύξησης και της στροφής των επενδύσεων σε περισσότερο παραγωγικούς τομείς, πέραν της οικοδομής και των κατασκευών, κάτι που θα αυξήσει την παραγωγικότητα, που σήμερα δεν ξεπερνά το 55% του μ.ό. της Ε.Ε. Μόνο έτσι, βοηθούσης και της βελτίωσης της εκπαίδευσης, μπορεί να επιτευχθεί τα αμέσως επόμενα χρόνια αύξηση των αμοιβών των εργαζομένων, όπως στοχεύει η κυβέρνηση. Η αύξηση των αμοιβών θα βελτίώσει τη θέση της χώρας μας μεταξύ των χωρών της Ε.Ε., ενώ, ενδυναμώνοντας την αγοραστική δύναμη των πολιτών, θα αντισταθμίσει τον εισαγόμενο πληθωρισμό, ιδίως στην ενέργεια και στα τρόφιμα.

© **Νανδοιάννης Μαραβέγιας**
Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στα Εθνικά και Καποδιστριακά Πανεπιστήμια Αθηνών, πρώην υπουργός, πρώην αντιπρόεδρος ΕΚΠΑ

«Αγκάθι» ο πληθωρισμός

Η ΝΕΑ ΧΡΟΝΙΑ βρίσκει την Ελλάδα πρωταθλήτρια σε επιδόσεις στην Ευρώπη. Σε σχέση με πέρυσι, τα δεδομένα είναι εντελώς διαφορετικά. Επενδυτική βαθμίδα μετά από 12 χρόνια, κυρίαρχη κυβέρνηση Ν.Δ., με προοπτική τετραετίας, που σημαίνει ευκαιρία για τις μεταρρυθμίσεις που κανείς δεν τόλμησε, ανυπαρξία αξιολογής αντιπλοίτευσης, βελτιωμένοι οικονομικοί δείκτες, απόλυτη ηρεμία στα ελληνοτουριστικά, αλλά σε μια κοινωνία που στενάζει από τις υψηλές τιμές τουλάχιστον στα είδη διαβίωσης, κάτι που ωθεί την κυβέρνηση σε αύξηση μισθών και συντάξεων μετά από μεγάλο διάστημα «παγώματος», μήπως και με αυτόν τον τρόπο αντισταθμίσει τις πιέσεις. Αυτό που σίγουρα απουσιάζει είναι η αποτελεσματική αντιμετώπιση της κερδοσκοπίας, ένα θέμα στο οποίο η κυβέρνηση έχει μείνει μετεξεταστέα. Χρειάζονται άμεσα μέτρα για την πρόληψη και όχι μό-

νο για την καταστολή του φαινομένου.

Με βάση τα παραπάνω, η νέα κυβερνητική θητεία δεν μπορεί παρά να είναι απόλυτα επιτυχής, αν δεν μεσολαβήσουν απρόβλεπτα γεγονότα που έχουν να κάνουν με τις παγκόσμιες εξελίξεις, που, όπως εμφανίζονται μέχρι σήμερα, είναι άκρως αρνητικές. Οι πόλεμοι και οι τρομοκρατικές ενέργειες συνεχίζονται, ενώ η αβεβαιότητα στην εξέλιξη των ακραίων φαινομένων και της πανδημίας αυξάνει τις δαπάνες - σε άλλη περίπτωση τα κεφάλαια θα διατίθεντο στην κοινωνία.

Θα υπάρξουν λοιπόν πιέσεις τόσο στο κόστος διακίνησης των προϊόντων όσο και στο κόστος ενέργειας και κεφαλαίων. Η πολυετής βιομηχανία θα ευνοηθεί ακόμα περισσότερο, όπως και οι εταιρείες ενέργειας και, φυσικά, οι ναυτιλιακές. Νέα μέτρα για τη στήριξη των αδύναμων είναι και πάλι αναγκαία.

© **Λεωντίνος Θαλασσινός**
Καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Για έναν βιώσιμο τουρισμό

ΤΟ 2023, μια χρονιά αναφοράς για τον ελληνικό τουρισμό, φτάνει στο τέλος του, σηματοδοτώντας την έξοδο από τη μεγαλύτερη κρίση που αντιμετώπισε ο τουριστικός τομέας παγκοσμίως. Ήταν η πρώτη χρονιά χωρίς ταξιδιωτικούς περιορισμούς, μετά την πανδημία, παρουσιάζοντας ταυτόχρονα αξιοσημείωτη αύξηση αφίξεων αλλά και εισόδων για τη χώρα, με πρόβλεψη πως το 2024 θα είναι εξίσου θετικό.

Εν αναμονή των στοιχείων της ΤΓΕ για το διάστημα Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2023 -και βάσει των στατιστικών που έχουν δημοσιευτεί από το ΙΝΣΕΤΕ τον Νοέμβριο αναφορικά με το πρώτο εννεάμηνο του 2023- οι αφίξεις στην Ελλάδα έφτασαν τα 28 εκατομμύρια, καταγράφοντας αύξηση 3% σε σχέση με το 2019, ενώ τα έσοδα άγγιξαν τα 18 δις. ευρώ, σημειώνοντας αντίστοιχα αύξηση 11%. Τα συνολικά έσοδα του 2023 εκτιμάται ότι θα φτάσουν τα 20 δις. ευρώ, ακόμη και αν δεν υπάρξει περαιτέρω αύξηση το τέταρτο τρίμηνο (συγκριτικά με τα έσοδα του τελευταίου τριμήνου του 2019).

Ο τουρισμός μπορεί να χαρακτηριστεί και ως ένας «ζωντανός οργανισμός» που αφογκράζεται τις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές περιστάσεις, αντιμετωπίζοντας παράλληλα πολλές προκλήσεις, όπως οι μεγάλες γεωπολιτικές ανακατατάξεις, η κλιματική κρίση και η ανάγκη για την πράσινη μετά-

βση και τον σχεδιασμό ενός νέου παραγωγικού μοντέλου της χώρας.

Αν και είναι νωρίς για προβλέψεις, οι προκλήσεις για το 2024 δείχνουν να κυμαίνονται στα περσινα επίπεδα, με το brand name «Ελλάδα» να παραμένει ισχυρό. Η χώρα μας εξακολουθεί να βρίσκεται στην 5η θέση των παγκόσμιων τουριστικών brands, διατηρώντας την εκτίμηση των ταξιδιωτών, κυρίως λόγω της αποτελεσματικής διαχείρισης της χώρας κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Σύμφωνα με μελέτες, η Ελλάδα διατηρεί την ανταγωνιστικότητά της -ξεπερνώντας και τον ευρωπαϊκό μέσο όρο- ως προς την εμπειρία επίσκεψης.

Παράλληλα, η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε αναπτυξιακή τροχιά, με την επενδυτική δραστηριότητα να φτάνει το 2022 περίπου τα 4,5 δις. ευρώ, με τα 2,8 δις. ευρώ να προέρχονται από ξένες επενδύσεις (μελέτη ΙΝΣΕΤΕ «Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία»), μετατρέποντας έτσι την Ελλάδα σε έναν ολοκληρωμένο τουριστικό προορισμό για τους επισκέπτες.

Ο ΣΕΤΕ, έχοντας θέσει ως προτεραιότητα τη δημιουργία ενός βιώσιμου και ανθεκτικού τουριστικού προϊόντος, έχει εντάξει στη στρατηγική του την ανάπτυξη ομπρέλας μετάβασης των τουριστικών επιχειρήσεων σε βιώσιμη λειτουργία, με συγκεκριμένα εργαλεία και μεθοδολογία και ορίζοντα υλοποίησης το 2024.

© **Αθανάσιος Θάνος**
Εντεταλμένος σύμβουλος Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων

Παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα, εξωστρέφεια

■ **ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ**, ανταγωνιστικότητα, εξωστρέφεια. Το τρίπτυχο επιτυχίας του ελληνικού επιχειρείν για το 2024. Τον τελευταίο χρόνο, η αισιοδοξία για την πορεία της ελληνικής οικονομίας συνυπάρχει με τα προβλήματα που εξακολουθεί να δημιουργεί στην αγορά ο δομικός πληθωρισμός. Συνυπάρχει με την αβεβαιότητα για τις γεωπολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή μας. Σε αυτό το περιβάλλον, οι επιχειρήσεις της χώρας καλούνται το 2024 να προχωρήσουν μπροστά. Να αποκτήσουν περισσότερο ανθεκτικότητα σε κρίσεις και εξωτερικές αναταράξεις. Να διασφαλίσουν ανάπτυξη σε έναν κόσμο που μεταβάλλεται. Ο

μόνος τρόπος για να πετύχει αυτή η προσπάθεια συνοψίζεται σε τρεις λέξεις: παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα, εξωστρέφεια. Αυτό το τρίπτυχο θα κρίνει την πορεία των ελληνικών επιχειρήσεων στο επόμενο διάστημα. Θα κρίνει το μέλλον της εθνικής οικονομίας και κάθε περιφέρεια ξεχωριστά. Το 2024 θα εισρεύσουν στη χώρα περισσότερα από 12 δισ. ευρώ επενδύσεων, εγκύριων και ξένων, που θα αυξήσουν και τον δημόσιο πλούτο. Στόχος των επιχειρήσεων είναι να αξιοποιήσουν τα κεφάλαια και να ενισχύσουν πραγματικά το διαθέσιμο εισόδημα των εργαζομένων, ώστε να τονωθεί η κοινωνική συνοχή, να μειωθούν οι ανισο-

τητες και να βελτιωθεί περαιτέρω η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας. Το 2024, η ανάπτυξη της οικονομίας επιστρέφει και στους εργαζομένους και στις επιχειρήσεις. Γι' αυτό το 2024 το ελληνικό επιχειρείν θα πρωτοστατήσει και πάλι στις «κατακτήσεις» της ελληνικής οικονομίας για τη διατήρηση του υψηλότερου ρυθμού ανάπτυξης. Στις επενδύσεις και στις άμεσες ξένες επενδύσεις που προσελκύουμε από το εξωτερικό. Στις εξαγωγές και στο εγχώριο εμπόριο. Στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τουρισμό και στη βιομηχανία. Στη βιοτεχνία και σε επαγγελματικούς κλάδους που πρωτοστατούμε.

© **Ιωάννης Μασούτης**
Πρόεδρος Κεντρικής Ένωσης Επιμελητριών

© **Παναγιώτης Σχίζας**
Ερευνητής στο Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης

Πληθωρισμός χρήματος και επενδύσεων

■ **ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ** επιπτώσεις των πακέτων ελάφρυνσης που δόθηκαν επί COVID είναι πανομοιότυπες με εκείνες κατά την περίοδο του πολέμου στο Βιετνάμ, όταν αυξήθηκε και εδραιώθηκε ο πληθωρισμός. Ωστόσο, η άμεση ανταπόκριση των κεντρικών τραπεζών με την απότομη αύξηση των επιτοκίων περιορίσε τη πληθωριστική πίεση και προσέγγισε ήπια την παγκόσμια οικονομία, δηλαδή βγήκε από αυτή την κατάσταση χωρίς ύφεση, ωστόσο με πληθωρισμό πάνω από 4% και ανεργία κάτω από 4%. Θα πρέπει να μάθουμε να ζούμε με τον πληθωρισμό, όπως σηματοδοτούν θεμελιώδεις δείκτες της οικονομίας, η μείωση της πιστωτικής επέκτασης, οι αναστραμμένες καμπύλες των ομολόγων, η πολύ χαμηλή ανεργία... Η συγκράτηση του πληθωρισμού και οι προσδοκίες μείωσης των επιτοκίων των κεντρικών τραπεζών σε καμία περίπτωση δεν σηματοδοτούν την επιστροφή στο προ COVID περιβάλλον των μηδενικών επιτοκίων. Τα κρίσιμα ζητήματα για το ποσοστό μείωσης των επιτοκίων και για τη διάρκεια της μείωσης αυτών είναι κα-

τά πόσο έχει αποπληρωστεί η παγκόσμια οικονομία, ποιο είναι το ονομαστικό διαθέσιμο εισόδημα αφαιρούμενων των υψηλών τόκων και ποια είναι η ζήτηση των βασικών αγαθών. Και όλα τα ανωτέρω σε περιβάλλον χαμηλής ανεργίας, όπου δεν υπάρχει οικονομικό ιστορικό προηγούμενο, με την καμπύλη Phillips να φαίνεται ανεπαρκής για οποιαδήποτε άσκηση πρόβλεψης και οικονομικής πολιτικής. Για την Ελλάδα, τα επόμενα έτη, αρχής γενομένης από το 2024 και με δεδομένο ότι δεν θα αντιστραφεί το θετικό momentum αξιοπιστίας και μεταρρυθμίσεων, η μείωση των επιτοκίων, σε συνδυασμό με τις επενδύσεις του Ταμείου Ανάκαμψης, αναμένεται να αποτελέσει ορόσημο, καθώς οι φθηνές αποτιμήσεις των ελληνικών assets και η αντιστροφή της αύξησης των επιτοκίων θα ωθήσουν τις νέες επενδύσεις κεφαλαίου στον ευρωπαϊκό μ.ό., ήτοι από το 14,88% του ΑΕΠ να φτάσουν στο 22,38% του ΑΕΠ της ευρωζώνης, με όλες τις θετικές επιπτώσεις στην περαιτέρω μείωση της ανεργίας, του δημοσίου χρέους και εν γένει στην ευημερία του ελληνικού λαού.

© **Αθανάσιος Βασιλιάδης**
Πρόεδρος του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας

Τα «κλειδιά» για τη δυναμική της σεζόν

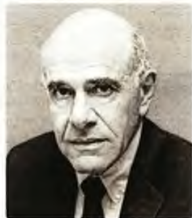
■ **ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ** της πανδημίας ο ελληνικός τουρισμός έδωσε διαπιστευτήρια προσαρμοστικότητας και ανθεκτικότητας, δοκιμαζόμενος από τη μεγαλύτερη κρίση στη σύγχρονη ιστορία του. Και αμέσως μετά, κλήθηκε να προσαρμοστεί στις συνέπειες ενός πολέμου μέσα στην ίδια την Ευρώπη, με το ενεργειακό κόστος να εκτάσσει σε δυσθεώρητα ύψη, συμπαρασύροντας και όλη την αλυσίδα μεταφορών και προμηθειών. Τα γρήγορα αναλαστικά που επέδειξε ο τουρισμός, το «rebound» του 2022 και το θετικό πρόσημο με το οποίο κλείνει και η χρονιά του 2023 αποδεικνύουν ξεκάθαρα την ικανότητα του τουρισμού να ανακάμψει γρήγορα και να συνεχίζει τη μεγάλη προσφορά του στην οικονομία και στην κοινωνία. Σε ό,τι αφορά τη νέα χρονιά του 2024, φαίνεται θετικά ως προς τη ζήτηση για το ελληνικό τουριστικό προϊόν, χωρίς όμως να πρέπει να υποτιμηθεί μια σειρά από εξωγενείς παράγοντες, από τη γεωπολιτική ρευστότητα έως τις πληθωριστικές πιέσεις που επηρεάζουν την αγοραστική δύναμη των ευρωπαϊκών νοικοκυριών, τα οποία αποστέλλουν και τη βασική αγορά μας. Έτσι, θα είναι τελικά η πορεία του κλειμένου αυτή που θα προσδιορίσει τη δυναμική της σεζόν που έχουμε μπροστά μας. Γι' αυτό και κάθε πρόβλεψη είναι παρακινδυνευμένη όταν ανά πάσα στιγμή ενδέχεται να δημιουργηθούν αναταράξεις μέσα σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον στο οποίο κυριαρχούν μεγάλες αβεβαιότητες και προκλήσεις. Το θετικό κερκόμενο από την εμπειρία των τελευταίων χρόνων είναι η αναγνώριση της αξίας της προετοιμασίας. Συνακόλουθα και η μετακίνηση της δημόσιας σύζήτησης για τον τουρισμό από την παρακολούθηση της ζήτησης από χρονιά σε χρονιά στη διαμόρφωση της δικής μας προσφοράς, έτσι ώστε να είμαστε εμείς αυτοί που θα δημιουργήσουμε ένα πλαίσιο ποιότητας και μακροπρόθεσμης βιώσιμης ανάπτυξης του τουρισμού. Το να καταγράφουμε τις αυξηματώσεις της ζήτησης σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί πραγματικό δείκτη. Η σύζηση που πρέπει να κάνουμε είναι για το σχέδιο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης που πρέπει να βάλουμε σε εφαρμογή και να επεξεργαστούμε σωστά και υπεύθυνα τον Οδικό Χάρτη που θα οδηγήσει κάθε προορισμό να πετύχει τους στόχους του.

Ανάπτυξη πάνω από τον μέσο όρο της Ε.Ε. το 2024

■ **ΠΕΡΥΣΙ**, τέτοια εποχή, Δεκέμβριο του 2022, προσπάθησα να προβλέψω την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας για το 2023. Με βάση τα μέχρι τότε δεδομένα της περιόδου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022, έδωσα ένα εύρος ποσοστού ανάπτυξης από +1,5% έως +1,8%. Αυτή η περίοδος στο τέλος του έτους έχει το μειονέκτημα ότι μόνο τα στοιχεία των τριών πρώτων τριμήνων είναι διαθέσιμα. Έτσι, με βάση τις προβλεπόμενες μεταβολές των συστατικών του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), όπως κατανάλωση, επενδύσεις, εξαγωγές και εισαγωγές, προέκυψε το παραπάνω εύρος ανάπτυξης. Μάλλον ήμουν φειδωλός. Από τα μέχρι σήμερα δεδομένα του 2023 (Ιανουάριος-Σεπτέμβριος) προκύπτει ανάπτυξη +2,2%, σημαντικά υψηλότερη της προβλεπόμενης, που μπορεί

να φτάσει και το +2,4%. Η ελληνική οικονομία διατηρεί τον δυναμισμό της και οι προβλέψεις για το 2024 είναι αισιόδοξες, με σημαντική ανάπτυξη που προβλέπεται να κυμανθεί πάνω από τον μέσο όρο της ευρωζώνης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό προκύπτει από την καλή πορεία των επενδύσεων, λόγω της υλοποίησης του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και την καλή πορεία των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών. Μόνη εξαίρεση είναι η ιδιωτική κατανάλωση, που, όπως και το προηγούμενο έτος, αναμένεται να σημειώσει μικρή αύξηση λόγω της συνεχιζόμενης μείωσης του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών λόγω του πληθωρισμού. Με βάση αυτές τις παραδοχές η ανάπτυξη προβλέπεται το 2024 να κυμανθεί από 2,2% έως 2,6%.

© **Ιωάννης Χαλικιάς**
Επίτιμος καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

η άποψη

του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΡΥΦΥΛΛΗ***

*Πρόεδρος του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών

Ευκαιρία να αδηξάξουμε σελίδα

ΜΠΑΙΝΟΥΜΕ σε μια χρονιά σημαντική, μια χρονιά πραγματικά κομβική για την ελληνική οικονομία. Ο κρατικός Προϋπολογισμός για το 2024 προβλέπει ρυθμό μεγέθυνσης κατά 2,9%, πρωτογενές πλεόνασμα στο 2,1% και υποχώρηση του χρέους στο 152,3% του ΑΕΠ. Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αναμενόμενη επενδυτική έκρηξη μέσα στη νέα χρονιά, καθώς το συνολικό μέγεθος των επενδύσεων, δημόσιων αλλά και ιδιωτικών, προβλέπεται να αυξηθεί κατά 15,1% με τη βοήθεια των ευρωπαϊκών κονδυλίων του Ταμείου Ανάκαμψης.

Φτάνουμε λοιπόν στη λέξη-κλειδί, που είναι οι επενδύσεις. Πολλοί επιχειρηματίες από την Ελλάδα και από το εξωτερικό θέλουν να επενδύσουν στις προοπτικές που δίνει η χώρα μας μετά και την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας, να δημιουργήσουν νέες και καλοπληρωμένες θέσεις εργασίας και το κράτος οφείλει να σταθεί αρωγός σε αυτή την κατάσταση που διαμορφώνεται.

Μέσα σε όλη αυτή την οικονομική ανάπτυξη και την πορεία προς την απαλλαγιά από τα μνημονιακά βάρη και τις λοιπές παθογένειες που μας ταλαιπώρησαν για καιρό, το εμπόριο μπορεί και πρέπει να αποτελέσει έναν από τους βασικούς πυλώνες. Ο πιο μεγάλος και πολυποικίλος κλάδος της οικονομίας δίνει με συνέπεια τη μάχη του εδώ και πολύ καιρό, έχοντας να αντιμετωπίσει τα πολύ σοβαρά προβλήματα που δημιούργησαν η πολυετής οικονομική κρίση, η πανδημία και ο πόλεμος που έφερε αναταραχές και ανατιμήσεις στην εφοδιαστική αλυσίδα.

Οι Έλληνες έμποροι πέρασαν με επιτυχία τις δύσκολες εξετάσεις και έδειξαν σε όλους ότι με προσπάθεια, θυσίες και αξιοζήλευτη προσαρμοστικότητα μπορείς να επιβιώσεις. Δεν μπορούν, όμως, να κάνουν τα πάντα μόνοι τους, χρειάζεται και βοήθεια από την πολιτεία, η οποία οφείλει να συνεχίσει να μειώνει το μη μισθολογικό κόστος, ώστε να αυξάνονται οι μισθοί χωρίς να πλήττει η ανταγωνιστικότητα. Να χρησιμοποιήσει τα σύγχρονα εργαλεία που έχει στη διάθεσή της ώστε να πολεμήσει τη φοροδιαφυγή εν τη γενέσει της, χωρίς ξεπερασμένες και -εν πολλοίς άδικες- οριζόντιες τακτικές.

Η μικρομεσαία επιχείρηση έχει ανάγκη από ένα επικαιροποιημένο επιδοτούμενο πρόγραμμα, το οποίο θα καλύπτει στοχευμένα τις πραγματικές ανάγκες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και θα έχει ως σκοπό την υιοθέτηση σύγχρονων ψηφιακών τεχνολογιών και εργαλείων. Με τον τρόπο αυτό οι επιχειρήσεις θα μπορέσουν να αναβαθμίσουν όλο το φάσμα λειτουργίας τους, τόσο στα φυσικά όσο και στα ηλεκτρονικά τους καταστήματα.

Το 2024 δείχνει ότι μπορεί να είναι πραγματικά το έτος με τη μεγάλη ευκαιρία ώστε να γυρίσουμε οριστικά σελίδα. Η πολιτεία οφείλει να αφήσει πίσω της αγκυλώσεις και ξεπερασμένες αντιλήψεις, οι οποίες αποτελούν τροχοπέδη για την ανάπτυξη και να βάλει τα θεμέλια για μια νέα Ελλάδα. Μια Ελλάδα σύγχρονη, δημιουργική και πρωτοποριακή, με το εμπόριο σε δεσπόζουσα θέση.